

Rätten till ett foto

Hur upphovsrätten fungerar och vikten av kringinformation

UPPHOVSRÄTT

– EN FRÅGA OM SKYLDIGHETER...

- Samla för att använda
 - Våga använda!

Kringinformation!

VAD SÄGER LAGEN?

Lag (1960:729) om upphovsrätt
till litterära och konstnärliga verk

UPPHOVSRÄTT

- Sedan 1400-tal Italien
- Äga rätten till sitt eget verk: FN 1948, den svenska regeringsformen. För att den främjar åsiktsbildningen- inte hindrar den!
- Publicering – när andra än upphovsmannen vill använda

OMFATTAR:

1 § Den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket oavsett om det är

- 1. skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal,*
- 2. datorprogram,*
- 3. musikaliskt eller sceniskt verk,*
- 4. filmverk,*
- 5. fotografiskt verk eller något annat alster av bildkonst,*
- 6. alster av byggnadskonst eller brukskonst, eller*
- 7. verk som har kommit till uttryck på något annat sätt.*

Till litterära verk hänförs kartor, samt även andra i teckning eller grafik eller i plastisk form utförda verk av beskrivande art.

Vad som i denna lag sägs om datorprogram skall i tillämpliga delar gälla även förberedande designmaterial för datorprogram. Lag (1994:190).

Offentlighet - en förutsättning för lagen

Lämnats in för arkivering – av vem? Avtal?

Upphovsrätt – två rättigheter

DEN IDEELLA RÄTTEN

- Ägs alltid av upphovsmannen*
- Rätt att få sitt namn angivet vid användning
 - Verket får inte ändras
- Verket får inte användas i för upphovsmannen kränkande form eller sammanhang

*UNDANTAG

- Upphovsmannen kan *avstå*, aldrig överlåta. Gäller endast begränsad användning av verket, kan aldrig gälla för all framtid.

DEN EKONOMISKA RÄTTEN

- Upphovsmannen äger den ekonomiska rätten till verket om den inte överlåtit/sålts till annan. (jmf beställarregeln)
- Ägaren av den ekonomiska rätten bestämmer om och hur verket ska publiceras samt har rätt till ev intäkter från publiceringen

2 § innefattar, med de inskränkningar som föreskrivs i det följande, uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konststart eller i annan teknik.

UNDANTAG

- Tillåtet att framställa enstaka exemplar för enskilt bruk
- Tillåtet för skolor att fotokopiera för undervisningsändamål
- *Specialregel för statliga och kommunala arkivmyndigheter:*
Tillåtet för statliga och kommunala arkivmyndigheter att framställa exemplar av verk som ingår i de egna samlingarna och tillgängliggöra offentliggjorda sådana verk för allmänheten, om avtalslicens gäller. Gäller för:
 - 1. bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,*
 - 2. att tillgodose lånesökandes önskemål om enskilda artiklar eller korta avsnitt eller om material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original, eller*
 - 3. användning i läsapparater.)*

(Regeln skulle även kunna tillämpas på digitalisering av bilder – men licensavtal saknas)

UPPHOVSRÄTT –MEN INTE I EVIGHET

Hur länge äger upphovsmannen rättigheterna?

Konstnärligt verk

eller

bild?

VERK?

- Amatör eller proffs?
 - Kvalitet?
 - Kostnad?
 - Olika tolkning
 - Grundprincip: allt är verk – eller inget?
-

- Ett fotografiskt verk: *ett fotografi som inte skulle ha kunnat framställas snarlikt av två personer oberoende av varandra* (förarbetet inför 1994 års lagändring)
- Ett verk bygger på en *individuell, andligt skapande, verksamhet och måste ha en viss individuell särprägel och vara i någon mån unik* (Citat: Henry Olsson, ur "Upphovsrättslagstiftningen. En kommentar. Stockholm 2009)
- *..om ett foto tagits för att visa hur någon eller något ser ut är det knappast fråga om andligt skapande, oavsett hur goda tekniska kvaliteter bilden har.* (Över minnesmuren. Upphovsrättsliga riktlinjer för ABM Västra Götaland)

- *Kort sagt bör man inte utgå från att allt är verk tills motsatsen bevisats – det är istället verkshöjden som måste kunna styrkas.*
(Över minnesmuren. Upphovsrättsliga riktlinjer för ABM Västra Götaland)

FOTOGRAFIET SOM KONSTNÄRLIGT VERK

- Lag om rätt till fotografiska bilder (1960:730), 1919-30/6 1994:
Verk var skyddade 50 år efter fotografens död.
- Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, 1/7 1994 – 1996:
Verk var skyddade 50 år efter fotografens död.
- Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, 1996 – nu:
Verk är numera skyddade 70 år efter fotografens död.
- Notera: om upphovsmannen inte är känd räknar man 70 år efter verket tillgängliggjordes eller om detta inte skett: det skapades.

Övergångsregler:

- Verk som 1996 fortfarande omfattades av den tidigare tidsgränsen på 50 år, övergick därefter till den nya tidsgränsen på 70 år..

FOTOGRAFIET SOM BILD (EJ VERK)

- Lag om rätt till fotografiska bilder (1960:730), 1919 - 1/7 1994:
Fotot skyddat 25 år efter det tagits.
- Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, 1/7 1994 – 1996:
Fotot skyddat 50 år efter det tagits.
- Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, 1996 – nu:
Fotot skyddat 50 år efter det tagits

Övergångsregler:

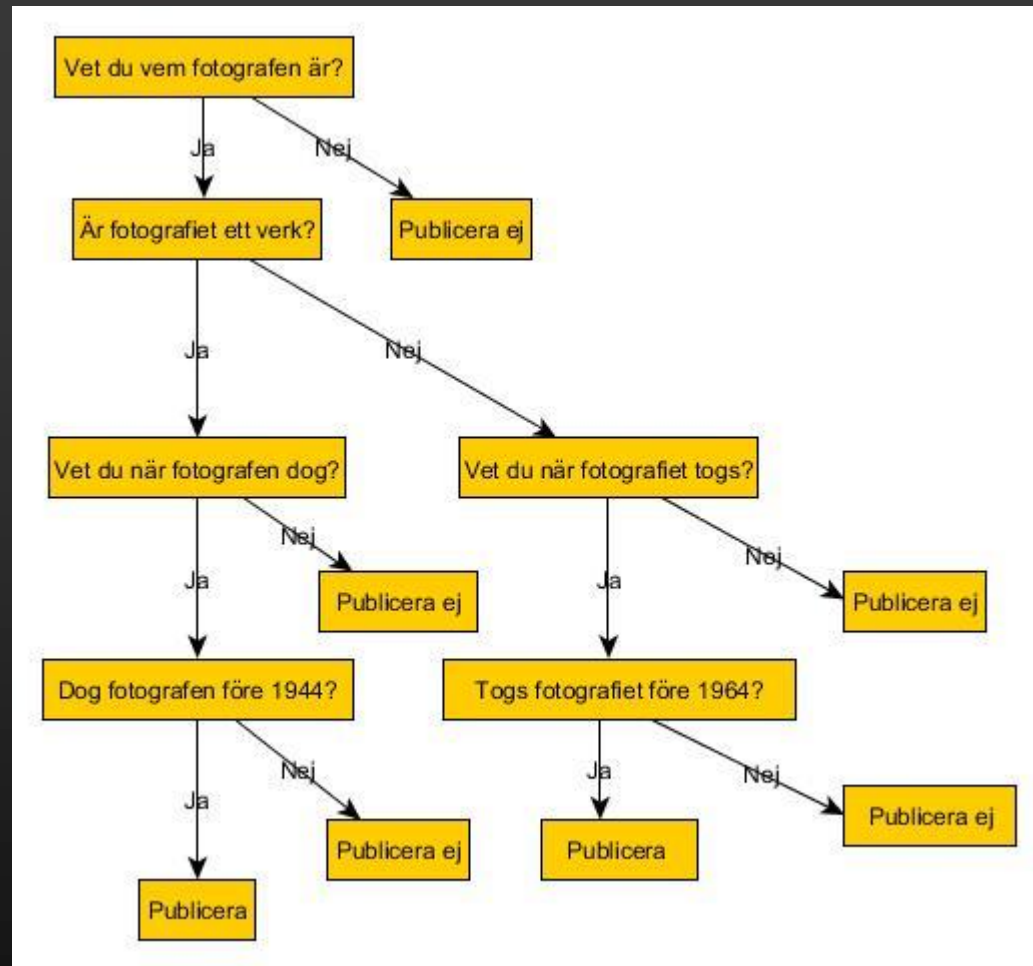
- Bild som den 1/7 1994 fortfarande omfattades 25 års skydd enligt "Lag om rätt till fotografisk bild", övergick därefter till den nya tidsgränsen på 50 år.

Man räknar alltid 50 respektive 70 år + innevarande år. Dvs ett fotografi vars upphovsman dog 1944 är fritt fr o m 1 januari 2015.

SUMMA SUMMARUM

2014 gäller detta:

- Fotografiska verk vars upphovsman avlidit 1943 eller tidigare är fria att använda. (dvs verk vars upphovsman avlidit för 70 år sedan eller tidigare).
- Bilder tagna 1963 eller tidigare är fria att använda (dvs bilder tagna för 50 år sedan eller tidigare)
- Minns dock den ideella rätten: alltid ange fotografens namn!

OM UPPHOVSMANNEN ÄR AVLIDEN – VEM ÄGER DÅ RÄTTIGHETERNA UNDER SKYDDSTIDEN?

Ideella rätten:
alltid upphovsmannens

Ekonomiska rätten:

- Arvingar, testamentstagare
- Någon som har avtalat till sig rättigheterna med fotografen medan denne var i livet
- En beställare som genom beställarregeln i den gamla fotolagen fått rättigheterna

OM UPPHOVSMANNEN ÄR OKÄND?

- Grundprincipen: vi måste känna till upphovsmannen för att kunna bedöma om vi kan använda fotografiet eller ej.
- Är fotografiet uppenbarligen äldre än de fastslagna skyddstiderna kan det användas.
- Använd - om du gjort vad du kunnat för att ta reda på upphovsmannen. Dokumentera sökvägar. Ange att upphovsman/fotograf är okänd men att upplysningar om denne gärna mottages. Var beredd på att ange fotograf samt betala ev avgift för användningen av fotot.

Ansvaret för att få ett rättsligt, giltigt, tillstånd att använda/publicera bilden vilar alltid på användaren!

Är användaren inte du/din institution utan t ex en forskare hos er, så är det dennes ansvar att få tillstånd för användningen.

PuL - Personuppgiftslag (1998:204)

LÄNKAR

- www.kulturivast.se/sites/default/files/over_minnesmuren_0.pdf
- www.government.se/content/1/c4/26/85/146cffc2.pdf
- Notisum.se